

Uchwała z dnia 18 października 2007 r., III CZP 85/07

Sędzia SN Zbigniew Strus (przewodniczący)

Sędzia SN Zbigniew Kwaśniewski

Sędzia SN Krzysztof Strzelczyk (sprawozdawca)

Sąd Najwyższy w sprawie z wniosku wierzyciela "K.W." S.A., Oddział "K.W.K.P.-W." z siedzibą w R.Ś. przeciwko dłużnikowi Henrykowi G. oraz małżonkowi dłużnika Grażynie G. o egzekucję świadczeń pieniężnych, po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 18 października 2007 r. zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Rejonowy w Bytowie postanowieniem z dnia 21 maja 2007 r.:

1. „Czy referendarz sądowy uprawniony jest w ogóle do orzekania jako sąd rejonowy (w tym w sprawach spornych)

a w przypadku odpowiedzi twierdzącej:

2. Czy referendarz sądowy uprawniony jest do orzekania w rozumieniu przepisu art. 149 ust. 2 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. Nr 167, poz. 1398 ze zm.), w przedmiocie zwolnienia od kosztów sądowych (opłaty od zażalenia) w sprawie ze skargi na czynności komornika wniesionej w ramach postępowania egzekucyjnego wszczętego przed dniem 2 marca 2006 r.?”

podjął uchwałę:

Od dnia wejścia w życie ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. Nr 167, poz. 1398 ze zm.) referendarz sądowy jest uprawniony do orzekania w przedmiocie zwolnienia od kosztów sądowych w sprawie ze skargi na czynności komornika wniesionej w postępowaniu egzekucyjnym wszczętym przed tym dniem;

odmówił udzielenia odpowiedzi na pytanie sformułowane w punkcie pierwszym.

Uzasadnienie

W postępowaniu egzekucyjnym wszczętym na wniosek wierzyciela "K.W." S.A., Oddział "K.W.K.P.-W." Sąd Rejonowy w Bytowie odrzucił skargę małżonka dłużnika na czynność komornika zajęcia rachunku bankowego. Od tego orzeczenia małżonek dłużnika wniósł zażalenie, a następnie, po wezwaniu do uiszczenia opłaty sądowej od tego zażalenia, złożył wniosek o zwolnienie od obowiązku uiszczenia przedmiotowej opłaty.

Wniosek małżonka dłużnika o zwolnienie od uiszczenia opłaty sądowej został oddalony postanowieniem z dnia 25 kwietnia 2007 r. wydanym przez referendarza sądowego działającego przy Sądzie Rejonowym w Bytowie. Podstawę prawną tego rozstrzygnięcia stanowiły przepisy ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. Nr 167, poz. 1398 ze zm. – dalej: "u.k.s.c."), która weszła w życie z dniem 2 marca 2006 r.

Rozpoznając skargę małżonka dłużnika na orzeczenie referendarza sądowego w przedmiocie oddalenia wniosku o zwolnienie od opłaty sądowej, Sąd Rejonowy w Bytowie przedstawił do rozstrzygnięcia, przytoczone na wstępie, zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości (...).

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 390 § 1 k.p.c., zagadnienie kierowane do Sądu Najwyższego musi mieć charakter prawny, tj. dotyczyć wykładni przepisów prawa materialnego lub postępowania, nie zaś kwestii stosowania przepisów prawa do konkretnego stanu faktycznego. Sformułowane przez sąd drugiej instancji zagadnienie nie może więc sprowadzać się do pytania, które wymaga dokonania przez Sąd Najwyższy subsumcji lub dokonania wyboru właściwej normy prawnej (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 17 października 1995 r., III CZP 145/95, nie publ., z dnia 22 października 2002 r., III CZP 64/02, "Prokuratura i Prawo" Orzecznictwo 2003, nr 7-8, s. 37, oraz z dnia 7 września 2005 r., II UZP 8/05, OSNP 2006, nr 15-16, poz. 252). Zagadnienie prawne musi powstać „przy rozpoznawaniu” apelacji lub innego środka zaskarżenia, do którego stosuje się odpowiednio przepisy o apelacji, co oznacza istnienie związku przyczynowego między problemem prawnym a wydaniem orzeczenia co do istoty sprawy (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 14 listopada 2006 r., III CZP 84/06, nie publ., z dnia 7 listopada 2006 r., III CZP 77/06, nie publ., z dnia 12 kwietnia 2006 r., III SZP 2/06, nie publ., i z dnia 28 lutego 2006 r., III CZP 3/06, nie publ.). Zagadnienie prawne musi też budzić poważne

wątpliwości (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 października 2005 r., III CZP 68/05, nie publ.). Za niedopuszczalne należy uznać zagadnienie prawne w sytuacji, w której stanowisko sądu drugiej instancji jest zdecydowane i sądowi nie chodzi o wyjaśnienie wątpliwości prawnych, lecz o nadanie legitymacji zaprezentowanemu pogładowi (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2006 r., II UZP 6/06, nie publ.).

Zagadnienie prawne przedstawione przez Sąd Rejonowy w Bytowie, w zakresie w jakim dotyczy konstytucyjności przepisów kodeksu postępowania cywilnego oraz ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. Nr 167, poz. 1398 ze zm.), powierzających określone czynności w postępowaniu cywilnym referendarzom sądowym, jest niedopuszczalne. Po pierwsze, zagadnienie to nie dotyczy wątpliwości w wykładni prawa, ale oceny konstytucyjności konkretnych przepisów. Norma konstytucyjna w sposób wyraźny wskazuje Trybunał Konstytucyjny jako organ wyłącznie uprawniony do badania zgodności z Konstytucją aktów prawnych oraz tryb w jakim to badanie się odbywa (art. 188 i n. Konstytucji). Zarówno artykuł 390 k.p.c., jak i przepisy ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. Nr 240, poz. 2052 ze zm.) oraz przepisy innych ustaw, na mocy których Sąd Najwyższy podejmuje powierzone mu czynności, nie stanowią podstawy do działania przez Sąd Najwyższy w zakresie zastrzeżonym dla Trybunału Konstytucyjnego. Podstawą taką nie jest również art. 8 ust. 2 Konstytucji, traktujący o bezpośrednim stosowaniu Konstytucji.

Uprawnienie sądów do badania zgodności z Konstytucją aktów normatywnych było wielokrotnie przedmiotem wypowiedzi Trybunału Konstytucyjnego, Sądu Najwyższego, sądów powszechnych i administracyjnych. Sąd Najwyższy orzekający w obecnym składzie podziela pogląd, że sąd powszechny nie jest uprawniony do stwierdzenia niezgodności przepisu ustawy z Konstytucją ze skutkiem w postaci jego niestosowania w rozpoznawanej sprawie. W przypadku powstania przy rozstrzygnięciu sprawy wątpliwości odnośnie do konstytucyjności konkretnej normy ustawowej, sąd powinien skierować odpowiednie pytanie do Trybunału Konstytucyjnego (art. 193 Konstytucji). Bezpośredniość stosowania konstytucji nie oznacza kompetencji sądu do kontroli konstytucyjności obowiązującego ustawodawstwa, rozumianej jako uprawnienie do pominięcia przy rozpoznawaniu sprawy przepisu niezgodnego z Konstytucją, bez uprzedniego rozstrzygnięcia w tym zakresie przez Trybunał Konstytucyjny (zob. postanowienie

Trybunału Konstytucyjnego z dnia 22 marca 2000 r., P 12/98, OTK Zb.Urz. 2000, nr 2, poz. 67, wyroki Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 października 2000 r., P 8/00, OTK Zb.Urz. 2000, nr 6, poz. 189 i z dnia 31 stycznia 2001 r., P 4/94, OTK Zb.Urz. 2001, Nr 1, poz. 5, wyroki Sądu Najwyższego z dnia 25 sierpnia 1994 r., I PRN 53/94, OSNAPUS 1994, nr 11, poz. 179, z dnia 7 listopada 2002 r. V CKN 1493/00, "Izba Cywilna" 2003, nr 7-8, s. 41, z dnia 27 marca 2003 r., V CKN 1811/00, nie publ. oraz z dnia 10 sierpnia 2006 r., V CSK 248/06, nie publ., postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 18 września 2002 r., III CKN 326/01, nie publ. i z dnia 13 kwietnia 2005 r., IV CZ 24/05, nie publ., a także wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 27 listopada 2000 r., II SA/Kr 609/98, nie publ.).

Z uzasadnienia przedstawionego zagadnienia prawnego jednoznacznie wynika, że Sąd Rejonowy, pytając o konstytucyjność przepisów powierzających określone czynności w postępowaniu cywilnym referendarzom sądowym, nie ma w tym zakresie wątpliwości, a jego stanowisko jest zdecydowane. Sąd Rejonowy nie powołał się na istnienie ewentualnych rozbieżności w orzecznictwie sądów, przedstawił natomiast własne zapatrywania podbudowane poglądami doktryny, dla których stara się uzyskać akceptację Sądu Najwyższego.

Zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości powstało natomiast na gruncie wykładni przepisu art. 149 ust. 2 u.k.s.c., zgodnie z którym w sprawach egzekucyjnych wszczętych przed dniem wejścia w życie ustawy dotychczasowe przepisy o kosztach sądowych stosuje się do zakończenia postępowania.

Norma intertemporalna wprowadza na grunt ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych – obok tzw. zasady stadiów postępowania (art. 149 ust. 1), zgodnie z którą postępowanie dzieli się na odrębne stadia, a przepisy procesowe stosuje się do spraw wszczętych przed ich wejściem w życie dopiero z chwilą wejścia sprawy w następne stadium postępowania – zasadę jednolitości postępowania (art. 149 ust. 2). Zasada ta nakazuje stosowanie przepisów obowiązujących w chwili wszczęcia postępowania aż do jego zakończenia. Ustawodawca dał prymat zasadzie stadiów postępowania, ograniczając zasadę jednolitości do spraw egzekucyjnych. Zasady prawa intertemporalnego w sposób wyraźny odnoszą się do stosowania „przepisów o kosztach sądowych”, przy czym rozumienie tego pojęcia stanowi główne źródło powstałych wątpliwości.

Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych wprowadziła wiele zmian dotyczących czynności sądowych w sprawach cywilnych odnoszących się np. do ustalania wysokości i pobierania od stron opłat sądowych, pobierania zaliczek na wydatki oraz zwalniania od kosztów sądowych. Referendarzom sądowym powierzono czynności w zakresie kosztów sądowych, a do właściwości funkcyjnej sądów rejonowych przekazano rozpoznawanie skarg na postanowienia referendarza sądowego w przedmiocie kosztów sądowych lub kosztów procesu. Ustawa uporządkowała zagadnienia dotyczące kosztów, przenosząc niektóre kwestie – regulowane poprzednio ustawą z dnia 13 czerwca 1967 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (jedn. tekst: Dz.U. z 2002 r. Nr 9, poz. 88 ze zm.) – do kodeksu postępowania cywilnego (np. czynności sądowe i zaskarżalność orzeczeń dotyczących kosztów sądowych), inne zaś, regulowane w kodeksie postępowania cywilnego, do ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (np. zwolnienie od kosztów sądowych). Dokonując tak szerokich zmian ustawodawca zawarł w nowej ustawie – poza przepisami merytorycznymi – wiele przepisów zmieniających, uchylających, przejściowych i dostosowujących. Należy dodatkowo zważyć, że na gruncie nowej ustawy o kosztach przepisy merytoryczne nie mają jednolitego charakteru. Część z nich dotyczy bezpośrednio kosztów sądowych (przepisy materialne), np. dotyczące opłat sądowych, zaliczek pobieranych na poczet wydatków oraz podstaw i zakresu zwolnienia od obowiązku ponoszenia kosztów, inne zaś mają charakter norm kompetencyjnych (przepisów formalnych), regulujących właściwość sądów oraz referendarzy sądowych w zakresie orzekania w przedmiocie kosztów. Przepis art. 149 ust. 2 u.k.s.c. odnosi się wyłącznie do przepisów merytorycznych i nie obejmuje przepisów formalnych dotyczących kompetencji referendarzy sądowych w zakresie orzekania w przedmiocie kosztów.

Odpowiadając na pytanie, czy referendarz sądowy może dokonywać czynności w zakresie zwalniania od kosztów sądowych, w sprawach egzekucyjnych wszczętych przed wejściem w życie ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, należy uprzednio przesądzić, jaka reguła prawa międzyczasowego znajduje zastosowanie dla ustalenia, które normy kompetencyjne powinny mieć zastosowanie w postępowaniu egzekucyjnym wszczętym przed wejściem w życie nowej ustawy o kosztach. W związku z tym, że z przepisów międzyczasowych nie wynika, aby w omawianym zakresie znalazła

zastosowanie zasady stadiów postępowania lub zasada jednolitości postępowania, należy sięgnąć po zasadę, mającą na gruncie prawa cywilnego procesowego ogólny charakter, tj. zasadę czynności procesowych. Zgodnie z nią, nowe przepisy procesowe powinny być stosowane po ich wejściu w życie we wszystkich sprawach będących w toku, bez względu na chwilę ich wszczęcia, przy czym stosowanie tych przepisów ogranicza się do czynności procesowych dokonywanych po dniu wejścia w życie nowej ustawy (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2001 r., III CZP 49/00, OSNC 2001, nr 4, poz. 53, oraz uzasadnienie uchwały Sadu Najwyższego z dnia 19 kwietnia 2007 r., III CZP 6/07, OSNC 2007, nr 11, poz. 167). Opowiadając się za tym rozwiązaniem, należy też mieć na względzie, że celem nowej ustawy o kosztach sądowych było usprawnienie i przyspieszenie postępowania cywilnego, a jednym z instrumentów do osiągnięcia tego celu były zmiany zakładające odciążenie sądów i sędziów od niektórych czynności dotyczących kosztów sądowych, co zrealizowano przez powierzenie tych czynności referendarzom sądowym. Żadne argumenty natury jurystycznej, a tym bardziej argumenty natury celowościowej nie przemawiają za przyjęciem odmiennego rozwiązania.

Z tych względów Sąd Najwyższy podjął uchwałę, jak na wstępie.